כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת עקב ■ כ' מנחם-אב ה'תשע"ח ■ 01.08.2018 ■ גליון מס' 490

תפוצה לכל קהילות ישראל

שההליכה בדרכי ה' הוא עשיית חסד ועזרה לזולת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אך מהו הקשר בין גמילות החסד שהאדם עושה להיותו ירא ה', אוהבו ודבק בו? את הקשר הזה מסביר "החפץ חיים" בפתיחתו לספרו "אהבת חסד" [עמ' 21] בה הוא כותב: שיש בעבודת ה' שלוש מדרגות: הראשון היא היראה, למעלה ממנה האהבה ולמעלה משניהם הדבקות בה', ההבדל בין ה"יראה" ל"אהבה" הוא ברור אך מהו ההבדל שבין ה"אהבה" ל"דבקות"? ההבדל הוא שאהבה נקראת אפילו כשהיא מתעוררת לפרקים, מה שאין כן דבקות היא כאשר האהבה תקועה בלבו תמיד, ועל ידי זה נפשו דבוקה בה' בל הזמן. לאור ההקדמה הזו מסביר "החפץ חיים" שבשינויים שבסדר של הפסוקים הנ"ל. התורה באה ללמד אותנו שהאדם לא יוכל לזכות לשום מדרגה בעבודת ה' (יראה אהבה ודבקות) עד שירגיל נפשו תחילה ללכת בדרכי טובו של הקב"ה להיות רחום וחנון וגומל חסד. לכן בפסוק הראשון בו הקדימה התורה את ההליכה בדרכי ה' ליראה, באה ללמדנו שהאדם לא יוכל להשיג את מדרגת היראה אלא אם כן יקדים לה את ההליכה בדרכי ה', שהיא לעשות חסד עם הזולת. ואח"כ בפסוק השני מגלה לנו התורה שאפילו אחרי שהאדם כבר הגיע למעלת היראה, ועכשיו יעלה בדעתו שאם ירצה להשיג מדת האהבה שהיא דורשת יותר התמסרות, יוכל להרשות לעצמו להיבדל מן החברה כדי שיוכל ללא הפרעה להתבונן בענייני היראה ורוממות ה' וללמוד תורתו הקדושה ולהתעלם מכל עניני זולתו ואז יזכה למעלת האהבה, כנגד מחשבה זו באה התורה בפסוק השני ואומרת: "ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו" ללמדנו שגם מי שזכה ליראת ה' והוא רוצה לעלות למדרגה יותר גבוהה שהיא האהבה, עליו לדעת שאם יהיה נבדל מלהטיב לזולת לא יוכל לזכות למדרגת "האהבה" עד שיקיים בעצמו תחילה את ההליכה בדרכי ה'. ולבסוף בא הפסוק השלישי ומלמד אותנו שהדרך מאהבה לדבקות גם היא עוברת רק דרך ההליכה בדרכי ה', שלא יחשוב האדם שאם זכה למעלת האהבה לכאורה איש כזה יוכל להרשות לעצמו להבדל מענייני העולם לגמרי להתבונן רק בתורה ובגדלות ה' תמיד כדי לזכות להיות דבק בה' בתמידות, ויאמר לעצמו אל לי ל"בזבז" את זמני בעשיית טובות לזולתי, לכן כנגד מחשבה זו בא הכתוב השלישי ואומר לנו שגם אחרי שהאדם השיג את מדרגת האהבה, גם אז חייב ללכת בדרכי ה' לעשות חסד עם הזולת ורק אז יוכל לזכות בדרגת הדבקות.

על הדברים הללו יש לשאול: מדוע רק מי שמסייע לזולת רק הוא יוכל לזכות להיות ירא ה', אוהבו ודבק בו? אדרבא לכאורה אם האדם מתבודד ומתרחק מפעילות למען הזולת, נמנע מביקור חולים, השתתפות בשמחות או הליכה ללוויות וכדומה, ואת זמנו ימקד בפיתוח האישיות שלו ובהשתלמותו הרוחנית, לכאורה הסיכוי שלו אז להיות ירא ה' אוהבו ודבק בו הוא גדול יותר? על שאלה זו משיב שם ה"חפץ חיים" ברמז וכך כתב: שבזכות החסד שהאדם עושה עם חברו "יעזרהו ה' ויתחסד עמו לזכותו להיות דבק בה' בתמידות". וכוונתו היא שהמעלות הללו הן למעלה מכוחו האנושי של האדם ועל כן בכוחות אנוש בלבד לא יוכל האדם להשיג את מעלות היראה האהבה והדבקות, וכדי להשיגן הוא זקוק לסיוע משמים. אך בשמים נוהגים עם האדם ב"מדה כנגד מדה", ועל כן אם האדם ידאג רק לעצמו ולא יסייע לזולת, ינהגו עמו כך גם מהשמים, לא יסייעו לו וישאירו אותו עם יכולותיו האנושיות ולא יוכל להשיג את היראה והאהבה והדבקות. אך אם האדם יחשוב לא רק על עצמו אלא גם על השני, ובשעת הצורך הוא מוותר משלו למען הזולת, אז גם מהשמים ילכו לקראתו ויזכו אותו מעבר למה שמגיע לו ויזכו אותו להיות ירא ה' אוהבו ודבק בו.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שוויית קיץ
האם היה מותר לשבור את הדלת בשבת? האם נגזר דינה של בתי 'לבלות' את שארית השבת ב....בית הכיסא!?...
המשך בעמי 2

לימוד ברבים או ביחיד?
בפרשתנו פרשת עקב (דברים י"א, י"ט) כתוב: ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך...
המשך בעמי 4

הגנב הידוע
הזכרנו בשבוע שעבר את הגמ' ביומא ששואלת "אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות גמילות חסדים מפני מה חרב?"...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת
משיח ושמו שמואל ב"ר אליקים
הרה"ק הרמ"ע [רבינו מנחם עזריה מפאנו זי"ע (ד' במנ"א ה'ש"ף). הרמ"ע מפאנו זי"ע שילם לאלמנתו של הרמ"ק זי"ע אלף מטבעות זהב...
המשך בעמי 5

שביבים
- סגולת פרשיות דברים
- כבוד ללומדי תורה
- חכמת הרב
- 6 סיבות להתנהגות לא הולמת של ילדים קטנים

המשך בעמי 7

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

נתקע בחדר נעול בשבת

שאלה שנשאלה בעילום שם: כבוד הרב, מעשה שהיה כך היה. בליל שבת האחרון התארחנו לסעודת ליל שבת אצל ידידים, ובמהלך הסעודה, בתי הבכורה בת ה-16 נכנסה אל בית הכיסא.

כאשר באה לצאת, ראתה שאינה מצליחה לפתוח את הדלת, ולאחר מספר ניסיונות, החלה לצעוק מתוך החדר כי היא נעולה ואינה יכולה לצאת.

ביקשנו ממנה שתעביר את המפתח מתחת לדלת כדי שנוכל לנסות לעזור לה מבחוץ, לאחר שעשתה זאת, ראינו כי המפתח שבור, ובאין מפתח חלופי בנמצא, הבנו כי היא אכן ממש תקועה... לא ידענו באותו זמן מה מותר ומה אסור לעשות מבחינת הלכות שבת, ורב פוסק הלכות לא היה בנמצא...

לבסוף בעל הבית אמר שאולי אם ניתן מכה חזקה במקום המנעול, נוכל לשחרר את הדלת מנעילתה, ללא שנהרוס את הדלת או את המנגנון, ואכן לאחר שנתן מכה חזקה, הנעילה השתחררה והדלת נפתחה ב"ה.

כעת לאחר מעשה, אנו שואלים מה היה עלינו לעשות, אילו פעולה זו של בעל הבית לא הייתה מצליחה?

האם היה מותר לשבור את הדלת בשבת? האם נגזר דינה של בתי 'לבלות' את שארית השבת ב....בית הכיסא!?? ילמדנו רבנו.

תשובה: ראשית יש להדגיש שלא הייתה בעיה הלכתית בפעולה שבעל הבית עשה, מאחר ששחרור הנעילה לפי מה שמתואר בשאלה לא הייתה מלווה בשבירת הדלת או בשבירת המנגנון, וכמו כן, אין בפעולה זו משום תיקון, מאחר והדלת עצמה הייתה תקינה לחלוטין ורק המפתח היה חסר, ועוד, שעצם זה שהדלת נפתחה על די המכה, מראה שלא היה זה קלקול המצריך מעשה אומן[א].

ולעצם השאלה, אילו פעולה זו לא הייתה מועילה מה היה מותר לעשות בשבת כדי לחלץ את הנערה מתוך החדר הנעול.

יש להבחין בנידון זה בין שני מצבים, מצב שבו יש חשש של פיקוח נפש, ומצב שבו אין חשש של פיקוח נפש.

ידוע שיש אנשים אשר יש להם פחד ממקומות סגורים (קלסטרופוביה) אשר יכולים מתוך החרדה לבצע פעולות שעלולות לסכן את חייהם, וכן מבואר בגמרא[ב] שלגבי ילד קטן שהייה מרובה במקום סגור נחשבת כמצב של סכנה - פיקוח נפש.

במצב כגון זה, מותר לעשות הכל כדי לפתוח את הדלת, שהרי פיקוח נפש דוחה שבת.

אולם, במקרה ומדובר באדם בוגר, הרי שיש כאן מצב לא נעים בעליל, אך אין זה פיקוח נפש ואף לא דרגת חולי שאין בו סכנה[ג].

ובמקרה כזה אכן השאלה במקומה מה מותר ומה אסור לעשות מבחינת הלכות שבת.

והנה יש לברר, האם שבירת הדלת נחשבת לאיסור תורה, או לאיסור מדברי סופרים, שהרי אף על פי שאחת מל"ט מלאכות שבת היא מלאכת 'סותר', מכל מקום כלל ידוע הוא בהלכות שבת שכל המקלקלים פטורים, ולכן יש לברר האם שבירת הדלת במקרה זה נחשבת 'תיקון' או 'קלקול'.

ומצינו בדברי הפוסקים ביחס לשאלות דומות, דעות חלוקות, וכן הבחנה בין מצבים שונים וארחיב מעט בעניין זה -

התקלקל המנעול של ארון הקודש

בשערי תשובה (סימן שי"ד) מביא משו"ת זרע אמת (סימן ל"ז) שדן במקרה שארון הקודש ננעל קודם קריאת התורה של מנחה בשבת, והאומן אומר שא"א לפתחו ללא שבירת שיני המנעול, והשיב הזרע אמת שיש להביא ס"ת מבית כנסת אחר, וטעמו שיש לחוש ששבירת המנעול היא מלאכה דאורייתא ולכן גם ע"י גוי אין להתירה, מאחר והארון הקודש בנוי החומה, והכל נחשב חלק מהבניין, ואין זה קלקול, כיוון דמתקן הוא אצל הוצאת ס"ת, הוי כקורע על מתו או קורע בחמתו דחייב (עיין גמ' שבת דף ק"ה עמוד ב' וביאור הלכה סוף סימן ש"מ ד"ה 'ולא נתכוין') אולם בכך החיים (סימן שי"ד אות נ"ו) לאחר שהביא את דברי הזרע אמת הנ"ל, הביא מספרים אחרים החולקים ונוקטים שאין כאן 'תיקון' אלא קלקול (אע"פ שהוא סותר על מנת לבנות במקומו) ושבירת הארון ע"י גוי הוי שבות דשבות שמותר לצורך מצווה.

כהנים לא יכולים להיכנס לבית הכנסת מחמת טומאת מת

ובחכמת שלמה (על שו"ע או"ח סימן ש"ז סעיף ה') כתב פסק אודות מעשה שבא לידיו ביום הכיפורים והיה מת בבית הסמוך לבית הכנסת והיה חיבור בין הבתים ע"י שינדלין ומשום כך לא יכלו הכהנים להיכנס לבית הכנסת לשאת כפיהם, והתיר לומר לגוי שעקירה זו הוי מקלקל ממש וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה, וע"י נכרי הוי שבות דשבות במקום מצוה, ומבואר שאע"פ שיש כאן תיקון אצל הכהנים מ"מ לא סבר החכמת שלמה דהוי תיקון אלא קלקול ואין זה דומה לקורע על מתו.

חידושו של האשל אברהם (בוטשאש)

כתב האשל אברהם בסימן שי"ד אודות מעשה שהיה שנשבר מפתח של מסגר של עץ שבדלת ועל ידי זה לא היה אפשר לצאת מהבית בשבת קודש, והזמן היה בתכלית הקור, עד שיש כמעט סכנה או סכנת אבר ועל כל פנים ביטול סעודות של שבת קודש, ופסק שיש היתר לומר שנכרי יסיר כל המסגור מהבית כי אין זה אלא רק שבות דשבות כי דווקא סותר על מנת לבנות היא מלאכה מהתורה הקדושה, מה שאין כן בזה שאין דעת הנכרי כלל בדרך סותר על מנת לבנות, ועושה רק מה שאומרים לו לסתור את חיבור המסגר, עכת"ד, והדברים מחודשים אחר שסוף סוף אצל היהודי זה נחשב סותר על מנת לבנות.

וממוצא הדברים נמצאנו למדים שכדי להגדיר האם שבירת הדלת נחשבת מלאכה דאורייתא או דרבנן, יש להבחין אם השבירה היא 'קלקול' או 'תיקון' ועוד יש להבחין שאף אם נאמר שלגבי הדלת

עצמה השבירה נחשבת 'קלקול' יש לברר האם עצם זה שעל ידי שבירה זו אנו מתקנים את המצב הנוכחי אצל הנערה שתקועה בתוך החדר, האם זה לכשעצמו מהווה 'תיקון' וממילא הוי מלאכה מן התורה.

קלקול בעצם המלאכה אך יש לו תועלת חיצונית מכך

והנה באשר לנקודה האחרונה, על פי המובא לעיל מבואר שנחלקו בזה הזרע אמת ושאר הפוסקים, ולדעת הזרע אמת מכיוון שיש כאן תועלת חיצונית שעל ידי השבירה נוכל להוציא את ספר התורה, הרי שהדבר נחשב 'תיקון'[ד] ואילו לדעת שאר הפוסקים אין להתחשב בתועלת החיצונית וצריכים אנו להתחשב רק ביחס לדלת האם אנו מקלקלים אותה או מתקנים אותה.

והן אמת שהזרע אמת הביא ראיה לשיטתו ממה שנפסק להלכה (רמב"ם פרק י' הלכה י') שמי שקורע על מתו שחייב, ומבואר שאף על פי שאצל הבגד עצמו הקריעה היא קלקול, מכל מקום מכיוון שיש לו תועלת חיצונית זה נחשב - תיקון, ושאר הפוסקים הנ"ל יצטרכו לחלק בין המקרים שבהם הם דנו לקורע על מתו ועיין בהערה[ה].

האם שבירת הדלת עצמה נחשבת תיקון או קלקול

והנה ביחס לדלת עצמה האם השבירה היא תיקון או קלקול, ראיתי בספר 'מלכים אומניך' (לרב יצחק זילברשטיין שליט"א - עמ' קנ"ט הערה י"ג) שמחלק בזה בין מספר מצבים -

א. אם המפתח אבד ומן הסתם ימצאוהו לאחר זמן (או שיש מפתח חלופי רק שאינו כעת בנמצא) אזי שבירת המנעול נחשבת קלקול.

ב. אם המנעול עצמו נשבר וגם בימות החול אין לו תקנה אלא בשבירה, אזי פריצת המנעול נחשבת לתיקון.

ג. אם המנעול עצמו נשבר ואין לו תקנה אלא בשבירה אך אינו שובר בזהירות כדרך האומנים, הוי קלקול.

ולעניות דעתי יש לחלק בין מקרה בו שובר את המנעול למקרה שבו שובר את הדלת, שבאופן שהמנעול נשבר, א"כ שבירת המנעל נחשבת תיקון שהרי סו"ס זה דרך התיקון (וקשה לחלק בין קלקול להיר לקלקול מגושם, שסוף סוף מנעול זה כבר סיים את תפקידו) אמנם אם ישבור את הדלת, וודאי שהוי קלקול, שבגלל שנשבר המנעול אין צורך לשבור את הדלת כולה.

והנה בנידון דידן בין אם מדובר באיסור דאורייתא (תיקון) ובין אם מדובר באיסור דרבנן (קלקול) אין להתיר לעשות זאת על ידי ישראל, שאם הוא איסור דאורייתא הדבר פשוט שאין זה מותר, מאחר ולא הותר חילול שבת במלאכה מהתורה על ידי ישראל אלא במקום פיקוח נפש, ואם הוא איסור דרבנן גם אין להתיר, שלא הותר איסור דרבנן על ידי ישראל אלא במקום חולי[ו].

לשבור את הדלת על ידי גוי

ולכן העצה במקרה כזה היא להשתמש ב'גוי של שבת' שישבור את הדלת, אמנם מאחר ויש כאן חשש איסור תורה, וידוע שאין להתיר לומר לגוי בשבת לעשות איסור תורה שלא במקום חולי, יש לרמוז לגוי לשבור את הדלת אבל לא לצוותו לעשות זאת[ז], אולם אם הגוי אינו מבין את הרמזים, אזי במקום צורך גדול כגון זה יש להתיר לומר לו בפירוש לשבור את הדלת ולסמוך על השיטות הנוקטות שאין בכך איסור תורה[ח] (וישבור את הדלת בדרך קלקול ולא בצורה מקצועית) וממילא הוי שבות דשבות במקום מצוות עונג שבת וצורך גדול[ט], ונצרף לזה גם את שיטות הראשונים הנוקטות שבמקום מצווה מותר לומר לגוי לעשות אף איסור תורה[י].

לתגובות והארות: shyogel@gmail.com

א - ולהדיא שנינו במסכת שבת קכ"ב עמוד ב' 'מחט של סקאים לפתוח בו את הדלת' ופירש רש"י: 'מי שאבד מפתחו'.

ב - יומא דף פ"ד עמוד ב' ועיין במשנה ברורה לסימן שכ"ח ס"ק ל"ח.

ג - ויש לעיין מה הדין אם לא יהיה אפשר לספק לו מחמת הדלת הנעולה מזון להמשך השבת (ואין חלון שדרכו אפשר להעביר את האוכל) האם ייחשב זה למצב של חולי ועיין בדברי הרדב"ז בתשובה ח"ג סימן תקע"ו וצ"ע.

ד - וכן כתב הביאור הלכה סימן שצ"ד ד"ה מלאכה גמורה' לפי דרך אחת עיי"ש.

ה - עיין בקהילות יעקב למסכת שבת סימן ל"ו שבאמת כל מקלקל פטור גם כאשר אינו עושה כן דרך השחתה ויש לו תועלת בדבר, וכמו חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דמבואר בס"ק דחגיגה דהוי מקלקל אצל החצר, והרי אינו דרך השחתה שהרי הוא צריך לעפרה? אלא משום שעל כל פנים בנוגע להמלאכה, דהיינו מלאכת בניין הבור הוי קלקול, ומש"ה נחשב מקלקל ופטור (עיין שם עוד דוגמאות) והקוע על מתו שאני, שבכל המקלקלים לצורך אילו היה הדבר היה מתוקן היה עדיף טפי, וכגון שהיה יכול להוציא את העפר ללא שתקלקל הרצפה, וכן להוציא את הספר תורה מהארון הקודש ללא שבירת המנעול, אולם בקורע על מתו ובחמתו הרי הוא רוצה את עצם הקלקול שזהו עיקר המכוון שלו לעשות מקולקל וכל כה"ג לא מיקרי קלקול כיוון שזהו רצונו ותכלית מעשיו שיהא הבגד קרוע עכת"ד ועיין בבה"ל סוף סימן ש"מ ד"ה 'ולא נתכוין לקלקל' דעת הריטב"א שאע"פ שהוא תיקון במקום אחר לא נחשב תיקון ועוד עיי"ש בשם הנשמת אדם שאף באופן שהוי תיקון מ"מ נחשב כמלאכה שאינה צריכה לגופה וכן סבר הזרע אמת שם (והבה"ל עצמו חולק על זה, ולעניין קורע על מתו כבר נח' בזה רש"י ותוס' בגמ' שבת דף ק"ה עמוד ב')

ו - עיין שו"ע סימן שכ"ח שהותר שבות בשינוי ע"י ישראל לצורך חולה שאין בו סכנה, וראה שם במ"ב ס"ק כ"ב בשם החיי אדם שאם אי אפשר בשינוי מותר גם ללא שינוי.

ז - ומאחר ויש פוסקים הנוקטים שיצירת פתח אינה נחשבת הנאה חיובית אלא סילוק המפריע (עיין ספר ארחות שבת חלק ג' פרק כ"ה סעיף כ"ט מח' פוסקי זמננו האם שפתח שנוצר באיסור, הוי הנאה חיובית או הסרת מונע) ובכה"ג שרומז לגוי לעשות מלאכה שאין ממנה הנאה חיובית - הדבר מותר כמבואר בספר שש"כ פרק ל' סעיפים ג' - ז'.

ח - הנה לדעת האשל אברהם מכיוון שהגוי מכוון רק לשבור ולא לתקן (ובאופן שלא יקרא לו ביום חול לתקן את הדלת) הוי קלקול, וכן אם אינו שובר בצורה מקצועית הוי קלקול, ועיין מש"כ לעיל שאם שובר את הדלת ולא את המנעול וודאי שיש כאן קלקול, אמנם סו"ס ייחשב תיקון אצל הנערה התקועה, אך עיין מש"כ לעיל הערה ?? (ומותר לומר לגוי במקום צורך גדול וכדו' לעשות מלאכה שנחלקו בה הפוסקים אם היא אסורה מהתורה או מדרבנן - עיין שער הציון לסימן שכ"ה אות י"ג) ומכל הנ"ל ובצירוף שיטת בעל העיטור (המתיר אמירה לגוי באיסור דאורייתא לצורך מצווה וה"ה בנד"ד לצורך מצוות עונג שבת כדי שתוכל הנערה לאכול סעודות שבת וכו') יש מקום להתיר אמירה מפורשת ובלבד שיעשה זאת דרך קלקול (ואם מדובר על דלת של חדר שנתקעה ויש בחדר הזה איזשהוא מאכל ערב שאפשר לתת לגוי, יש עצה נלדעת חלק מהפוסקים עיין ספר ארחות שבת חלק ב' פרק כ"ג סעיף נ"ט ובהערה שם] לומר לגוי שיש בחדר זה מאכל ערב עבורו ואז תחשב שבירת הדלת לצורך עצמו אם אכן עושה זאת עבור השגת המאכל הערב)

ט - ופעמים הוא גם שאלה של כבוד הבריות אם אין בית הכסא נוסף בבית ואין לבני הבית היכן להתפנות, ובאופן כזה יהיה מותר גם אמירה לגוי באיסור דאורייתא, ואף איסור דרבנן ע"י ישראל וכגון לשבור בשינוי אם ישנה אפשרות לעשות כן, אולם לשבור דרך קלקול ע"י ישראל קשה להתיר בכה"ג מאחר שיש לחוש שיש בזה איסור תורה לדעת הזרע אמת ולפי דרך אחת בבה"ל סימן שצ"ד מובא לעיל הערה ??

ובעיקר עניין אמירה לגוי באיסור דאורייתא במקום 'כבוד הבריות' עיין מ"ב סימן שי"א ס"ק י"ב בשם המגן אברהם שאין להתיר אלא איסור דרבנן, וכן יש מקום לדיין מדברי השער הציון סימן ש"ב אות מ"ד, ובאמת צ"ע מדוע שלא נתיר שבות קל דאמירה לנכרי אף באיסור דאורייתא משום כבוד הבריות, ושמא יש לחלק בין גנאי קטן לגנאי גדול כמבואר במגן אברהם הלכות ציצית סימן י"ג ס"ק ח', ובנד"ד הוי גנאי גדול, ועיין עוד ספר ארחות שבת חלק ב' פרק כ"ג הערה קע"ה בשם ספר מקר חיים לבעל החות יאיר סימן רע"ו להתיר אמירה לנכרי באיסור תורה במקום כבוד הבריות גדול.

י - ובשו"ת 'מקוה המים' (חלק ה') לרב משה מלכה זצ"ל שהיה רבה של פתח תקווה, דן ממש בשאלה דומה (אחד שנכנס לבית הכסא ונסגרה הדלת בפניו ואין לו אפשרות לצאת אלא"כ ישבור המנעול) והעלה להתיר על ידי גוי מחמת ב' סיבות: א. מכיוון שהשו"ע הביא בסימן שי"ד סעיף ז' שתי דעות גבי שבירת פותחות של תיבות, יש מתירין ויש אוסרין (מח' הראשונים אם יש בניין וסתירה בכלים) וכתב השו"ע שע"י גוי יש להתיר (שכל שיש בו מח' ראשונים אם מותר לישראל לעשות כן, ע"י גוי מיהא מותר) א"כ ה"ה בנד"ד יש להתיר ע"י גוי. ב. איסור שבירת דלת הוא מקלקל ולכן ע"י גוי מותר לצורך מצוות עונג שבת ושלוש סעודות ויש כאן גם צערא דגופא עכת"ד, ונוראות נפלאתי על טעמו הראשון שלא שם לב לחלק בין נידון השו"ע שם שמדבר על פותחות של תיבות שהם כלים, ובזה יש מח' בראשונים אם יש בניין וסתירה בכלים או לא, לבין נד"ד שצריך לשבור את המנעול שהוא מחובר לדלת שמחוברת לבניין ולכו"ע יש בניין וסתירה בבניין המחובר לקרקע, וצע"ג, אלא"כ נדחק ונאמר שמדובר במנעול חיצוני כמו שרשרת של אופניים, אלא שא"כ יש לתמוה על בעל ה'ילקוט יוסף' שבכרך שבת חלק ב' עמוד רפ"ד כתב לגבי ישראל גדול שנסגר בחדר והמנעול נשבר (ומשמע מנעול הדלת הרגיל המחובר לדלת ונחשב חלק בלתי נפרד מהדלת עצמה) שמותר לפרוץ את הדלת על ידי גוי בדרך קלקול, ובהערה שם הסתייע מדברי מרן בשו"ע סימן שי"ד סעיף ז' (וציין לשו"ת מקוה המים הנ"ל) ולכא' אינו עניין לנידונו וכמבואר לעיל, וצ"ע.

לימוד ברבים או ביחיד?

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו פרשת עקב (דברים י"א, י"ט) כתוב: ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך.

וקשה לי מדוע פתח בלשון רבים: "ולמדתם", "בניכם", וסיים בלשון יחיד: "בשבתך בביתך ובלכתך", ?

א בספר "לקוטי בתר לקוטי" הביא בשם ספר "שפתי כהן" שכתב להסביר שאם מלמד את בניו או תלמידיו לדבר בם, אזי על ידי "הבנים או התלמידים", זוכה "הוא" עצמו לדבר בם בשבתך בביתך, בשבתך בביתך בעולם הזה, ובלכתך בדרך, והלך לפניך צדקיך, ובשכבך, שפתותיך דובבות בקבר, כל זמן שהבן או התלמיד לומד, וכן ובקומך, בזמן התחיה, ולכן נאמר בלשון "יחיד", יען מוסב על "המלמד", ולכן גם נאמר "לדבר בם", ולא נאמר "ודברת בם", שעל ידי הבנים או התלמידים יהיה נחשב לך כאילו דיברת אתה. עכ"ד.

ב בספר "לבוש יוסף" ביאר, שהתורה רצתה ללמדנו שהדוגמה האישית, היא החינוך הגדול ביותר, ועל כן רמזה התורה, אם רוצים אתם לקיים את "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם", ראשית כל "בשבתך בביתך", דהיינו, אתה האבא תשב ותלמד, ותהיה לדמות חינוכית בביתך, וכל דבריך בנחת יהיו נשמעים, וכן הביא בשם האדמו"ר מויזניץ זצ"ל שהחינוך המועיל ביותר הוא התנהגות האב. ע"כ.

ג בספר הנפלא "גם ברוך יהיה", לידידי הגאון רבי ברוך דדון שליט"א, אחרי שציין למקורות הנ"ל, כתב לי עוד לתרץ, וז"ל: הנלענ"ד לבאר "ולמדתם אותם את בניכם", בניכם אלו תלמידיכם, וכמו שאמרו בגמרא בקידושין (ל.), ואם כן זהו המלמד שמלמד את כל תלמידיו יחד, ועל כן פתח בלשון "רבים", אך אם רואה ש"אחד" התלמידים קשה עליו לימודו, יביאו אל ביתו, ויישן אצלו, וילמדנו, וזהו "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". בלשון "יחיד".

ד עוד תירץ שם, "ולמדתם אותם את בניכם", בלשון "רבים", זהו ציווי על האבא והאמא יחד ללמד לבניהם את התורה, אך לפעמים האבא אינו בבית, או האמא אינה בבית, ולכן כאן מצווה האב לבדו, או האם לבדה, בלשון "יחיד": "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".

ה עוד תירץ שם, שפתח בלשון "רבים", "ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם", מופנה אל "ראשי הקהל", שאם יודעים על יתום, או נזקק, שאינו יכול ללמוד תורה, חובה עליהם לדאוג לו, ועל כן פתח בלשון "רבים", ועל דבר זה ידאג כל "אחד ואחד" מראשי הקהל "בנפרד", "בשבתך בביתך" וכו', ולא יסמוך על חבירו שהוא יטפל בזה, ועל כן סיים בלשון "יחיד". (עכ"ד).

ו ולענ"ד י"ל בס"ד ע"פ מה שאא"ז הגאון רבי לוי הכהן רבינוביץ זיע"א, בעל "מעדני השלחן", היה מעורר תמיד בדרשותיו, שכל מלמד צריך לזרז לתלמידיו שילמדו משניות בעל פה, ויקיימו "ובלכתך בדרך", שבדרך ישננו משניות בעל פה, ועל ידי כך ינצלו מהרבה שעות של ביטול תורה, וסיפר שהרבה תלמידיו הכירו לו טובה עצומה על שזירז אותם בענין זה, והוסיף, שעדיף לחזור משניות "אבות" בעל פה, כי זה גם משניות, וגם ספר מוסר, ויביא לו תועלת כפולה. עכ"ד. ודפח"ח.

ולפי זה י"ל שאמר תחילה: "ולמדתם אותם את בניכם", בלשון "רבים", שזה הולך על "המלמדים", שילמדו את "התלמידים", [וכפרש"י בפרשת ואתחנן (דברים ו',ז') ושננתם "לבניך", אלו "התלמידים". עכ"ל]. ומה ילמדו אותם? על זה אמר בלשון "יחיד": "לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", היינו שכל "תלמיד ותלמיד" כשהוא "יחידי" בביתו, או בדרך, או בשכבו, או בקומו, ישנן משניות בעל פה, והבן.

הגנב הידוע

/ הרה"ח יצחק ברבר

הזכרנו בשבוע שעבר את הגמ' ביומא ששואלת "אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות גמילות חסדים מפני מה חרב?" ומתרצת הגמ' "מפני שהיתה בהם שנאת חינם!" והגמ' מסבירה ששנאת חינם זו התבטאה אצלם "בדיבורי לשון הרע" - "שהיו יושבים ושותים ודוקרים זה את זה בחרבות שבלשונם"! כמה עלינו להפנים ולהחדיר בליבנו כי הלשון קשה יותר מפלדה! חדה יותר מסכין! מסוכנת יותר מחיה טורפת! הורסת יותר מפצצת אטום! ושורפת יותר מאש להבות! אמנם פעמים זה רק משפט אחד בתוך "דרשה" שלמה אך ברגע שהאדם שחרר את הניצרה ואמר מה שאמר ופעמים זה רק מילה אחת, יש בכוחה של אותה מילה ככוח הגפרור לשרוף יער שלם.מעשה שהיה ברב גדול ומכובד שטס לארגנטינה כדי לאסוף כספים עבור תלמידי ישיבתו, ובשבת הוזמן הרב לשאת את דבריו, ומאחר שהיה דרשן בחסד עליון, ריתק את כל הקהל בדרשה מאלפת כשהציבור בולע כל מילה שיצאה מפיו, והיה ניכר על פניהם שהם נהנים מכל רגע שישבו במחיצתו. בסעודה שלישית שוב דרש הרב בעניין חשיבות החזקת תורה וחשב בדעתו דהנה כבר נהנה הציבור מאימרותיו, ה"לב" התחמם וממילא גם ה"כיס" ייפתח, והוא פתח במגבית למען ישיבתו. אך פתאום פחד ובהלה תקף את הרב, הוא שם לב שאותו ציבור שכ"כ נהנה בבוקר מדרשתו מסתכלים עליו עתה במין חשד ותרעומת, ואפילו שולחים לעברו מבטי בוז. הוא לא הבין מה קרה פתאום!? מדוע לא נפתח ליבם לצדקה!? החליט הרב לברר זאת לפני כולם,

הוא עלה על הבימה ושאל את קהל המתפללים: "רבותי, ברצוני לדעת האם קרה כאן איזה דבר ח"ו? ואם יש למישהו כעס עלי, אדרבא שיקום ויאמר זאת לפני כולם!" להפתעת הרב קם גבאי בית הכנסת ושאל את הרב "האם כבודו בנוסף לכל עיסוקיו גם כותב ספרי תורה?" הרב שהופתע מהשאלה שנזרקה בחלל בית הכנסת מפי הגבאי השיב "אכן כן...!" ואז באותו רגע בבת אחת ירד מתח מפני כולם וכל הציבור נענע בראשו בכעס... אכן עתה התגלה קלונו של הרב ברבים!. הרב שהיה אחוז הלם לא הצליח לקלוט את אשר התרחש מסביבו, הוא פנה שוב לגבאי וביקשו שיספר מה קרה, ומה זה שייך לעניין "כתיבת ספר תורה?..." ניגש הגבאי והתקרב אל הרב ואמר לו בקול לפני כולם: "אם כבוד הרב מבקש אז אגלה את הכל. בשעה זו נודע לנו כי כבודו הינו "גנב מקצועי ומדופלם". לוקח את כל הספרי תורה שבעירו במטרה להגיה אותם ואח"כ הולך ומוכר אותם בעיר אחרת ולאחר מכן בורח לחוץ לארץ ומעמיד אצלנו פנים של חסיד כדי לטשטש עקבות..." הרב החזיק את עצמו שלא ליפול מרוב הלם ותדהמה. הוא החוויר כולו, ובקושי הצליח לפלוט את השאלה: "מאיפה לקח הגבאי את כל הסיפור המוזר הזה?" הצביע הגבאי על אחד המתפללים, "הוא שגילה את הסוד!" פנה הרב אל אותו אדם ושאל ישירות: "אתה ראית אותי גונב ספרי תורה?" נבוך האיש וענה "אני לא אמרתי שהוא גנב את כל ספרי התורה, התכוונתי שהרב גנב בסך הכל ספר תורה אחד ויחיד..." "ואתה ראית אותי בגניבת ספר תורה אחד ויחיד?..." שאל הרב כמוכה שיגעון, "לא", השפיל האיש את עיניו אבל פלוני מהספסל השלישי אמר לי זאת. ניגש הרב אל אותו פלוני ושאלו כמעט בדמעות: "אתה ראית אותי בגניבת ספר תורה, או כמה ספרי תורה?" "לא" ענה האיש מבולבל, אני רק אמרתי שהרב גנב ספר קודש של לימוד, בכלל לא אמרתי ספר תורה. "ומנין לך שגנבתי ספר?" שאל אותו הרב, "אה..." השיב האיש בבטחון, זה שמעתי מפיו של אברך למדן היושב לידי כאן, והאברך נבוך היה כששמע את כל המשא ומתן בין הרב לאנשי הקהילה, הוא זקף את עיניו בפליאה ושאל "אני אמרתי שהרב גנב ספר? אני בסך הכל אמרתי שהדרשה של הרב היתה כה יפה ומתוקה, שבודאי הרב לא המציא אותה לבדו מעצמו, הוא מן הסתם "גנב" אותה מאיזה ספר...!"

סיפור לשבת

משיח ושמו שמואל ב"ד אליקים

משולחנו בסעודת "מלוה מלכה", של כ"ק רבי עקיבא רבינוביץ',
האדמו"ר מפוריסוב שליט"א, כפי שנמסר וללא עריכה

הרה"ק הרמ"ע [רבינו מנחם עזריה מפאנו זי"ע (ד' במנ"א ה'ש"ף). הרמ"ע מפאנו זי"ע שילם לאלמנתו של הרמ"ק זי"ע אלף מטבעות זהב, הון רב, על מנת שתתן לו רשות להעתיק את כל ספריו של הרמ"ק זי"ע. החיד"א זי"ע מביא שהיה לו, להרמ"ע מפאנו זי"ע, 'מגיד' מן השמים. ומוסיף אודותיו, שהוא התענה במשך כ"ב שנה.

***

הרה"ק האר"י הק' [רבינו יצחק לוריא] זי"ע (ה' במנ"א ה'של"ב): המהרש"ל [הגאון רבינו שלמה לוריא] זי"ע, אשר חי בדורו של האר"י הק' זי"ע והיה מקרובי משפחתו, כלל לא ידע אודות גודל מעלתו של האר"י הק' זי"ע. לפיכך, כאשר סיפרו לו תלמידיו אודות הנהגותיו של האר"י הק' זי"ע, ביקש להטיל עליו חרם, ר"ל. הרגיש האר"י הק' זי"ע בדבר, ברוח קדשו, ושלח את גדולי תלמידיו, הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע והרה"ק רבי ישראל סרוק זי"ע אל המהרש"ל לסדר את העניין. יצאו שני גדולי התלמידים ובאו במהרה, אפשר שהיה זה על ידי שאמרו שם קדוש ונעשתה להם קפיצת הדרך, ויש אומרים שהיה זה על ידי ענן, וכך הגיעו ללובלין, אל המהרש"ל במהירות רבה. בבואם, עמד המהרש"ל באמצע תפילת "שמונה עשרה" והאריך בה ביותר. אמרו אז שני התלמידים הגדולים ההם זה לזה: המהרש"ל חושב כעת על סוסים! שמעו זאת אנשי בית המדרש, ויהי הדבר לחוצפה גדולה בעיניהם: היעלה על הדעת לדבר כך על המהרש"ל? והלא המהרש"ל היה גדול הדור! לאחר שפסע לאחוריו החלה חזרת הש"ץ, ולאחר שנסתיימה התפילה באו וסיפרו למהרש"ל את הדברים שאמרו השניים אודותיו. בשמעו את הדבר, והלא המהרש"ל ידע שאמת בפיהם, קרא להם והזמינם לבוא אליו לביתו. בראות המהרש"ל במה דברים אמורים, שישנם שני יהודים כאלה אשר יודעים את המחשבות שהוא חשב, הבין שאנשים גדולים הם. ומה היתה מחשבתו על סוסים? מנהגו של המהרש"ל היה, בכל תפילת שמונה עשרה, בהגיעו לברכת 'השיבה שופטינו כבראשונה', להתבונן ולעיין בדיני התורה שעסק בהם באותו יום, על מנת לבחון שלא טעה בהם. ובאמת ביום ההוא בא לפניו דין תורה בעניין של

המשך בעמוד הבא...

סוסים, ובתפילתו היה מהרהר בעניין דין התורה ההוא, ושני הצדיקים ההם הרגישו במחשבותיו. כששאל אותם מי הם ומה תכלית בואם, סיפרו לו שתלמידיו של האר"י הק' הם. כששמע כך, ביקשם המהרש"ל שיסבירו לו את הנהגותיו של רבם הק'. אמרו לו השניים שאינם רוצים לדבר על כך ליד אנשים נוספים, על כן מבקשים הם שישוחח עמם במקום שקט. הלך איתם המהרש"ל אל מקום שקט שהיה בבניין ההוא, ושם סיפרו לו אודות הנהגותיו של האר"י הק' והשיבו לשאלותיו. הבין המהרש"ל את המעשה אשר לפניו והסיר את התנגדותו. יש הוספה למעשה הנ"ל, לפיה אמר האר"י הק' זי"ע לשני תלמידיו כאשר שלחם, שהוא מטיל עליהם שליחות חשובה ובשכר שליחותם זו יעניק להם מתנה. וסיפר להם שבאחת הערים סמוך ללובלין מתגורר צדיק אחד אשר ראוי הוא להיות משיח בן דוד. ואף אמר להם את שמו של אותו צדיק: שמואל ב"ר אליקים. לאחר שיצאו מביתו של המהרש"ל בלובלין, פנו והלכו לעיר ההיא לחפש את אותו שמואל ב"ר אליקים. בהגיעם שמה שאלו והתעניינו אצל העוברים ושבים אם מכירים הם את שמואל ב"ר אליקים המתגורר בעירם, אולם איש לא ידע דבר אודותיו. רק לאחר שחקרו והעמיקו בעניין, נודע להם שבקצה העיר מתגורר האדם אותו הם מבקשים. הלכו לביתו, ואכן היה זה אותו שמואל ב"ר אליקים. בבואם, ראוהו שכל היום כולו הוא שוכב במיטתו. ילדים לא היו לו, וכראותו אותם אמר להם שלא טוב הדבר שסודו נתגלה, על כן מוכרח הוא להסתלק כעת מן העולם. והוסיף וביקש מהם שיעסקו בקבורתו לאחר הסתלקותו. כמו כן הורה להם מה יש להם לכתוב על מצבתו: "איש ישר", ומשהו נוסף, "שמואל ב"ר אליקים". ותו לא. לאחר הלווייתו, שאלו את אלמנתו מה ראתה אצלו בחיים חיותו. אמרה להם האלמנה, שדירתם, אשר קטנה היתה וצר בה המקום, בכל ליל שבת היתה מתרחבת וגדלה באורח פלא. זה הכל. ועוד, שלכבוד שבת היה להם מכל טוב - הגם שבכל ימות השבוע לא היה מאכלם כי אם בצמצום. בתמימותה, היתה סבורה שאצל כולם זה כך, שלכבוד שבת גדלה הדירה ומתרחבת...זו היתה המתנה שנתן להם האר"י הק' זי"ע, שזכו לראות את אותו צדיק נסתר.

הרה"ק מסאטמאר זי"ע סיפר, שכאשר הגיע ה'שרף' רבי יהושע לייב מבריסק זצ"ל לראשונה לירושלים עיה"ק, הגיע מכתב אודותיו מהגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל למען יידעו גודל מעלתו של ה'שרף' מבריסק ובו נכתב שהוא "גאון הגאונים" ואף הוסיף וכתב "ואליו תשמעו". כאשר ראה הגאון רבי שמואל סלאנט זצ"ל את המכתב, תמה על הדבר ואמר: בשלמא 'גאון הגאונים', הרי זה מובן. אולם מהו שהוסיף וכתב "ואליו תשמעו"? והלא זה ביטוי נורא ביותר! ואולם הרה"ק מסאטמאר זי"ע, כאשר סיפר את המעשה, הוסיף ואמר שה'מגן אברהם' כתב לשון זה ["ואליו תשמעו"] על האר"י הק' זי"ע. צדיקים זי"ע אמרו, שהאר"י הק' זי"ע היה במדרגת נביא. הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע כתב אודותיו שהוא היה נביא. ואילו מהר"ח ויטאל זי"ע כתב אודותיו בהקדמת הספר 'עץ חיים', שכל אחד יכול לראות ולהיווכח שאין זה בגדר שכל אנושי שבשר ודם ישיג עניינים כה גבוהים ובהיקף כה נרחב כפי שמובא בספר 'עץ חיים'. הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זצ"ל כתב אודות הגר"א זצוק"ל שכאשר היה רבו, הגר"א זצ"ל, מזכיר את האר"י הק' זי"ע,היה מרתת בכל גופו. תלמידיו של האר"י הק' זי"ע אמרו, שאילו היה רבם מאריך ימים, היה הוא משיח צדקנו.

***

הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע [א' במנ"א תש"ס] בראש חודש מנ"א היה יום ההילולא של הרה"ק רבי שלמה [האדמו"ר השני] מבאבוב זי"ע. את בנו, הרה"ק רבי נפתלי צבי זי"ע מסתמא יש רבים שהכירו.הוא זי"ע היה ב"לאגרס" [במחנות ההשמדה] אצל הדייטשן ימ"ש. בתוך ה"גטו" היו חסידי באבוב רבים, רצההרה"ק מבאבוב לסעוד עמם בצוותא חדא סעודת מלוה מלכה. מה עשה? הוא הורה לחסידיו לחפור מנהרה מתחת לשטח הגטו, ודרך המנהרה עברו הוא ואנשיו אל תוככי הגטו. כשעבר במנהרה, לקח עמו הרה"ק רבי שלמה זי"ע את בנו, הילד נפתלי, שהיה אז בן עשר שנים. כיון שהיתה סכנת נפשות בדבר, כידוע [אילו ידעו הדייטשן את דבר קיומה של המנהרה, ה' ישמרנו מהעונש הגדול שהיו מענישים את אנשיהגטו], תמהו החסידים בראותם שהוא מסכן את בנו. שאלו אותו: רבינו, יש לכם מסירות נפש עבור ה'עולם', אולם מה ראיתם לסכן את חיי הילד ולהביאו אל הגטו פנימה? אמר להם הרה"ק: רצוני ללמד את בני עד כמה צריך יהודי למסירות נפש בכדי לישב בסעודת 'מלוה מלכה' בצוותא עם יהודים. ואכן, שניהם זכו לשרוד לאחר המלחמה. זי"ע ועכ"י.

שביבים / שאול שיף

סגולת פרשיות דברים

הנה מסוגלת היא מאוד מעמד קריאת התורה של פרשיות 'חומש דברים' להתעוררות תשובה, ולקבלת אהבת ויראת הבורא. על קריאת התורה של מרנא החתם סופר זיע"א מספר הגאון רבי נטע וואלף ליבער תלמידו ואחר כך כיהן כרב אב"ד וראש בית דין, שבעת קריאת הפרשיות של ספר דברים, היה רבינו החתם סופר בוער כאש, ובפרט בשלשה הפרשיות הראשונות: דברים, ואתחנן, עקב, שאז היה ממש כאש להבה. ידעו וחשו הכל כי מסוגלת אלו הפרשיות לקבלת השפעות ביראת הבורא ("הידעת", "ספרא דמלכא" אוצר אמרות החת"ס, מאת מהרש"צ גנץ שליט"א, בהוצאת "עוז והדר".

נשלח למערכת ע"י ידידינו הרה"ג רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א, ותשוח"ח לו)

כבוד ללומדי תורה

סיפר אחד מתלמידיו של הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל: באחד הימים נתלווה אל רבו להשתתף במעמד מצוות ברית מילה. נהג המונית שהסיעם לא היה יהודי שומר תורה ומצוות, אולם כשראה את הצדיק נכנס אל המונית, מפאת כבודו - חבש הלה כובע לראשו. כשראה הרב את מעשהו, נענה ואמר לתלמידו: "ראה כמה יראה וכבוד רוחש יהודי זה ללומדי התורה, מי יודע כמה גדול יהיה שכרו לעולם הבא בעבור זאת!..." ואז המשיך הרב וסיפר: "בערב שבת קודש אחד, הרבי מגור - כ"ק האדמו"ר בעל חידושי הרי"ם, האריך את דרכו אל המקווה ועבר דרך סימטאות צדדיות. מאוחר יותר, הסביר הרבי לשמשו ואמר: "באותן סימטאות צדדיות גרים יהודים פשוטים עד מאוד, ורציתי לתת להם זכויות לעולם הבא, ומכיר ויודע אני בהם שבשעה שהם רואים אותי מרחוק, מיד מזרזים הם זה את זה ומכריזים: "הנה רבי איצ'ה מאיר מגיע!", והם נעמדים דום ומיישרים את בגדיהם לכבודי, וממתינים בצד הדרך ביראה מרובה עד שאלך לדרכי. ואף שאיני ראוי לכך, מכל מקום שכרם יהיה גדול בשמים, מפני שהם נותנים כבוד לתורה ולומדיה".

חכמת הרב / הרה"ח ר' יצחק ברבר הי"ו

לפני כמאתיים שנה, כדי לשלוח כסף ממדינה למדינה, בראש ובראשונה היה צריך לחפש אדם הגון. אם יצא על אח המועמדים שמועה כלשהי שאין לסמוך עליו במאת האחוזים, הרי ששום אדם לא יפקיד בידיו פרוטה. מה גם שהכסף היה אמור להישלח במזומנים! בקיצור, משימה לא קלה הייתה למצוא אדם שיקח סכום גדול של כסף ויעבירו בנאמנות ליעד המוסכם. אחד הסוחרים מהעיר פראג נאלץ עקב מסחרו להתעכב חודשיים נוספים מכפי שתכנן, בעיר רחוקה מאד מפראג, ובינתיים חיפש לשלוח לבני ביתו סכום כסף מכובד. הוא התעניין אם ניתן למצוא מישהו שנוסע לפראג ולא מצא.יום אחד נודע לו על יהודי מסוים שעומד לצאת לפראג. אמנם שמו הטוב לא התהלך ממש לפניו, אך לסוחר לא היתה ברירה, שהרי בני ביתו נותרו ללא כסף, והוא רצה להעביר דחוף סכום של אלף כתרים באמצעות אותו אדם שעמד לצאת לעיר פראג. "אשמח מאד לעשות לך טובה זו" השיב לו הלה. "אין אני רוצה כמובן את הטובה בחינם" אמר לו הסוחר, "הדרכים בחזקת סכנה, והובלת סכום שכזה כרוך בסכנה ידועה, על כן אשמח ואודה לך אם תתן לאשתי מהסכום שאפקיד בידך כמה שאתה רוצה!". הופתע השליח מנדיבות לב שכזו, הוא אף הבחין כי הסוחר הוא אדם המאמין בנקל לכל אחד, ואז שאל את הסוחר "מה יהיה אם אקח לעצמי תשע מאות תשעים וחמש כתרים ואתן לאשתך רק חמישה?" "אין אני משנה מדברי, ואיני חוזר בי. תן לאשתי כמה שאתה רוצה!". ראה השליח כי טוב, ועם מי יש לו עסק, וביקש מהסוחר להעלות את הדברים שאמר על הכתב. מיד התיישב הסוחר וכתב שני מכתבים. במכתב הראשון כתב שהוא נתן לאדם פלוני סך אלף כתרים, וכדמי משלוח על טרחתו והעברת הכסף הוא יתן לאשתו כמה שהוא ירצה!" את זה נתן לשליח שיהיה תחת ידו, כשהוא חותם על כך את חתימתו המלאה להסכם ביניהם. במכתב השני הוא כתב לאשתו שהוא שלח ביד פלוני אלף כתרים, וחמישה כתרים תתן לו עמלה על טרחתו. מכתב זה ביקש הסוחר להעביר לאשתו יחד עם הכסף. יצא השליח לפראג כשבליבו לועג הוא לאותו יהודי תמים, וכה חשב בליבו: 'אתר לאשתו חמישה כתרים ואף אחד לא יוכל לעשות לי מאומה מאחר ויש בידי מכתב המטעים בפירוש שאתן לאשתו כמה שאנירוצה!". הגיע השליח לפראג, ופנה אל בית הסוחר והניח לפני האישה חמישה כתרים, ובנוסף את המכתב שכתב לה. הבינה האישה כי טעות בידי השליח, וכי את הסכום הגדול עליה לקבל עבורה והחמישה כתרים מגיעים לו. אך הלה חייך חיוך ערמומי, והסביר לה כשבת צחוק מרושע על פניו כי לפי ההסכם עם בעלה הוא יכול לתת לה כמה שהוא ירצה, וכדי לאמת את דבריו שלף מכיסו את השטר שכתב בעלה שם אכן כתוב שיתן לאשתו כמה שהוא רוצה. ניסתה האומללה להתווכח אם אותו אדם ולהסביר לו שאין הגיון בדבר והסכום הגדול מגיע לה, אך לא הועיל לה מאומה, הוא התעקש וחזר על כך שהוא יתן לה כמה שהוא ירצה. במר יאושה הלכה לרב העיר שהיה בזמנו בעל ה"נודע ביהודה" זצוק"ל זיע"א וסיפרה לו את כל הסיפור. שלח רב העיר לקרוא לשליח ולשמוע מה בפיו. בהיותו בטוח ב'צדקותו' בא אל הרב והראה לו את ההסכם שנחתם בינו ובין שולח הכסף ולפיו יתן לאשתו כמה שהוא ירצה. קרא הרב את ההסכם, בדק וראה שאכן הדברים נכתבו ונחתמו כפי שהלה טוען ואין כאן לכאורה שום זיוף. עצם הרב את עיניו וחשב: הלא אותו סוחר הוא מיושבי שולחני בשיעור היום יומי, מכיר אני אותו היטב, ופיקחותו ידועה לשם דבר, כיצד ראה לכאורה לעשות שטות שכזו? אין זה אלא שיש פה תרגיל ניסתר של חוכמה שצריך לפצחה ואשר אינה נראית בראיה שטחית. הוא הביט פעם נוספת בכתב ידו של הסוחר, ולפתע הבזיק לו הרעיון! הוא חייך קלות, ושאל את השליח: "אמור לי, כמה אתה רוצה מהכסף עבורך?" "תשע מאות תשעים וחמישה כתרים" השיב לרב, ומיד הוסיף "ולפי ההסכם אני צריך לתת לאשה כמה שאני רוצה!". "אם כך" השיב הרב בתרועת נצחון, "עליך לתת את הסכום הזה לאישה, כי כך כתוב: שעליך לתת כמה ש'אתה' רוצה!" ואם אתה רוצה תשע מאות תשעים וחמישה כתרים עבורך, זה הסכום שעליך להעביר לאשה, בדיוק כמה ש'אתה' רוצה! חפו פניו של השליח, עמדה לו חוכמתו של הרב, והצדק יצא אל האור!

6 סיבות להתנהגות לא הולמת של ילדים קטנים / שי אליאב

ילדים רבים חווים התפרצויות של התנהגות לא הולמת, שאנחנו כהורים היינו מעדיפים שימנעו ממנה. לרוב אנחנו נעיר להם ואולי נגער בהם בשל כך, אך עלינו לזכור שילדים הם ילדים, ולפעמים זה הגיוני שהם יעשו בלאגן וידברו אלינו בדרך שאנו מפרשים כ"חוצפה". ילדים לא תמיד יודעים לבטא את עצמם כמו אנשים בוגרים, ובגילאים קטנים הם מצפים לתגמול מידי כך שהמחשבה על כך שעליהם לעצור שנייה, לחשוב ולהתנהג בצורה הולמת אינה תמיד נתפסת אצלם. לרוב הילדים לא מתנהגים רע משום שהם עצמם רעים, הם פשוט מנסים לספק את הצרכים שלהם, בין שמדובר בתשומת לב שהם לא מקבלים ובין שמדובר בחוסר רצון לעזוב מקום שהם מעדיפים להישאר בו. עלינו לשמור על הציפיות שלנו ברמה הנכונה מבחינת ילדינו, וב-6 הדוגמאות הבאות אתם תגלו מה מומחים חושבים על התנהגות לא הולמת של ילדים וכיצד ניתן לטפל בה בדרך הנכונה.

1. חוסר הקשבה

כשאתם מבקשים מילדיכם להניח בצד את המשחק ולהיכנס למיטה, האם הם מתנהגים לפעמים כאילו שהם לא שמעו אתכם? "כהורים, אנחנו מיד קופצים למסקנה שלילדינו יש שמיעה סלקטיבית, אך לרוב דעתם פשוט מוסחת מההנאה שהם חווים". עזרו לילדיכם להבין את היתרונות של הקשבה; התחילו בלהראות להם שאתם מבינים את נקודת המבט שלהם, ואמרו להם "אני רואה שאתה באמצע בניית מגדל ולא קל להפסיק סתם כך. הבעיה היא שאנחנו צריכים להיכנס לאמבטיה לפני שעת השינה". לאחר מכן הכוח יהיה בידיים של ילדיכם. "במשך כל היום אנחנו, ההורים, אומרים לילדינו מה לעשות, ואף אחד לא אוהב את זה שאומרים לו מה לעשות ומתי, כולל הילדים", אם ילדיכם ממשיכים להתעלם מכם אחרי שהצבתם את הבחירה בידיהם, יתכן שזה סימן לכך שהם צריכים להרגיש שיש להם עוד יותר שליטה על חייהם. חפשו אחר דרכים בהן תוכלו לתת להם לבצע את הבחירות שלהם במהלך היום, בין שמדובר בבחירת הבגדים שילבשו ובין שמדובר בבחירת פעילות מתוך כמה אפשרויות.

2. התנהגות פרועה

יש הורים שכבר ויתרו מזמן על שילוב ילדיהם בקניות בסופר, בדרך כלל אחרי שהתחילה התנהגות פרועה כזו או אחרת שהם לא רוצים שתחזור על עצמה. "לילדים יש כמויות עצומות של אנרגיה לשרוף ובו זמנית גם חוסר יכולת לעצור אותה מלפרוץ מגופם". מאחר שהתנהגות פרועה היא נורמאלית כשלב התפתחותי, תנו לילדיכם את האפשרות להשתולל בחופשיות כשהם מעוניינים בכך, בין שמדובר בבילוי מחוץ לבית ובין שמדובר בפעילות בחדר משחקים שמיועד לכך. עם זאת, כשההתנהגות הזו אינה הולמת בסביבה שבה אתם נמצאים, למשל בזמן קניות בסופר, הבינו שמדובר בשעמום שהילד שלכם חווה ולכן עליכם להפוך ליצירתיים כדי לעזור לו להתגבר עליה. "נסו לתת לילדכם משימה כמו בחירת תפוחים או העמסת מצרכים מהעגלה למסוע של הקופה". אם זה לא עובד ואתם לא מצליחים לגרום לילדיכם להירגע, רק אז בחרו בין 2 האפשרויות הבאות: להשאיר אותם בתוך העגלה או לעזוב את החנות.

3. חוסר מנוחה

ילדים לעתים אינם מתנהגים בצורה מופרעת, אך כן מביעים חוסר מנוחה במצבים מסוימים ודואגים ליידע אותנו על כך שמשעמם להם. בעוד שנחמד לצאת למסעדה יחדיו עם כל המשפחה, כשיוצאים עם הילדים זו לעתים קרובות חוויה פחות מרגיעה ושלווה. "לילדים יש קושי בדחיית סיפוקים, ואם עובר זמן רב מדי שבו עליהם לשבת ולא לעשות כלום, נהיה להם קשה מאוד להתאזר בסבלנות נוספת". עם זאת, ביכולתכם לעזור לילדיכם להתאזר בסבלנות רבה יותר אם תדעו כיצד להעסיק אותם בצורה נכונה. "הביאו איתכם ספר צביעה או כמה צעצועים שיעסיקו את ילדכם, ובקשו מהמלצר שיביא את המנה שלו יחד עם שלכם - לא לפני משום שאז יהיה עליו לחכות שאתם תסיימו לאכול". טיפ נוסף הוא לבקש את החשבון ברגע שבו האוכל מגיע לשולחן, כך שתוכלו לצאת מהמסעדה מבלי שילדכם יצטרך לחכות שוב מול צלחות ריקות, ויחזור להיות חסר מנוחה. אם אתם יושבים עם בני משפחה נוספים או חברים כמובן שאינכם יכולים לברוח להם כך, ובמצבים שכאלה זה בסדר גמור לתת לילד לשחק אחרי שסיים לאכול.

4. התחצפות

ברגע שבו ילדיכם מתחילים ללכת לגן הם עלולים לפתח גישה מעט חצופה, שמגיעה מאינטראקציה עם ילדים אחרים שאינם מכבדים אותם. פתאום מגיע יום אחד שבו אתם אומרים להם שהגיע הזמן לסדר את הצעצועים ולאכול ארוחת ערב, והם אומרים משהו בסגנון "נראה לך?" אל תיקחו את הדיבור הזה באופן אישי. "יתכן שילדכם כועס עליכם, אך הוא בסך הכול מחקה את מה ששמע מילדים אחרים". בעוד שעליכם להזכיר לילדיכם שדיבור שכזה עלול לפגוע בהם ובכם, אתם צריכים לעזור להם גם להבין מה הם מרגישים בדיוק וכיצד לבטא את זה. אמרו משפט בסגנון: "אני רואה שאתה כועס כי היית רוצה להמשיך ליהנות עם הצעצועים." ולאחר מכן, כשהם נרגעים, העירו על צורת הדיבור שלהם והציעו להם דרך נעימה יותר ליידע אתכם על כך שהם לא מרוצים, למשל: "אמא, אני כועס כי אני לא רוצה להפסיק לשחק. אפשר בבקשה עוד כמה דקות?"

5. התפרצויות זעם

בעוד שלכם זה עלול להיראות כאילו שילדיכם פשוט מתנהגים בצורה דרמטית ומיותרת, האמת היא שהם חווים רגשות עצומים שמציפים אותם. "ילדים בגיל קטן לא יכולים לשים בצד רגשות כמו תסכול באותה הדרך שבה מבוגרים יכולים, וגם אין להם מספיק אוצר מילים כדי לבטא את עצמם". ברוב המקרים זה מוביל למעגל אכזרי שבו ילדיכם נמצאים בהתקף זעם, אתם מגיבים בעצבים והם הופכים למצוברחים ועצבניים עוד יותר. המטרה שלכם במצבים שכאלה היא להשיב פחות תגובות נגדיות ולהביע יותר תמיכה. "תנו לילדכם את המרחב כדי לשחרר את הרגשות שלו, אפילו אם זה אומר שעליכם לקחת אותו לפינה מסוימת או חדר אחר". בנוסף, הבכי עוזר לשחרר הורמוני לחץ ולכן אל תשכנעו את ילדיכם להפסיק לבכות. עם זאת, הימנעו מלהיכנע לדרישותיהם כשהם חווים התפרצויות זעם על מנת שלא ילמדו שזו האסטרטגיה היעילה ביותר לקבל את מה שהם רוצים. היו רחומים והביעו הבנה, הבטיחו להם שהכול יהיה בסדר ושאם הם צריכים חיבוק אתם תמיד תהיו שם בשבילם.

6. התנהגות אלימה

לא נעים לראות את ילדינו דוחפים או מרביצים לילדים אחרים, וכמובן שמצב שכזה הוא גם די מביך, אך חלק קטן מאתנו לא יכול שלא לתהות האם מדובר בסימן לבעיה רגשית מסוימת. החדשות הטובות הן שאין סיבה לדאגה - רוב הילדים לומדים שלא להתנהג באלימות עד השלב שבו הם מגיעים לגן חובה. עד אז אתם יכולים להראות לילדיכם דוגמאות להתנהגות הולמת יותר בעזרת אינטראקציה עם חיות המחמד [לדוגמא: כבשים] או הבובות שלהם, על מנת שידעו כיצד יש לנהוג עם אחרים.אם הילד שלכם מכה את חברו, לכו איתו לצד ואמרו: "אנחנו לא מרביצים לחברים. זה פוגע בהם". הבינו את הרגשות של ילדיכם והוסיפו: "אני יודע שאתה כועס כי יוסף לא שיתף איתך את הצעצוע שלו, אבל אלימות זו לא הדרך לשתף פעולה". זכרו לא לבייש את ילדכם, משום שאתם רוצים לשדר לו את המסר שהוא אדם עדין שפשוט צריך הדרכה. בנוסף, אתם יכולים להציע לילדכם דרכים מקובלות יותר להביע את התסכול שלו. אם הוא לא מרוצה מכך שחבריו לא משתפים איתו את הצעצועים שלהם, הורו לו לומר בפשטות: "אני לא רוצה לשחק איתך" וללכת. ידעו אותו גם שהוא תמיד יכול לגשת אליכם לעזרה - זוהי תגובה נורמלית לחלוטין שתמשיך לקרות גם בשנים הבאות, לכן עליכם להתרגל לכך שילדכם לפעמים יזדקק לעזרה ולהדרכה שלכם.

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il